

LIBRIS

We know
books

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BERBEROVA, NINA

Astașev la Paris ; Roman de capă și lacrimi ; Lacheul și târfa /
Nina Berberova. - București : Univers, 2023

ISBN 978-973-34-1504-6

821.161.1

ASTAȘEV LA PARIS

Traducere de Diana Crupenschi

NINA BERBEROVA

Astachev à Paris

© Actes Sud, 1988

De cape et de larmes

© Actes Sud, 1990

Le laquais et la putain

© Actes Sud, 1986

© Editura Univers, 2023, pentru traducerea în limba română

EDITURA UNIVERS

www.edituraunivers.ro

ISBN 978-973-34-1504-6

*M*aman – *mamenka*, *mamașa* – locuia la etajul șapte într-o clădire imensă și veche. Camerele de la etaj erau închiriate separat. În spatele fiecărei uși oamenii dormeau, își pregăteau masa, mâncau și, seara, își scoteau pe palier gălețile de gunoi. Vechiul ascensor hidraulic se strica din două în două zile, adesea lumina nu se aprindea pe scara fără ferestre, ușa de la intrare, din fontă, era prea grea – iată de ce *maman* aproape că nu ieșea din casă. O vecină îi făcea cumpărăturile, iar în ce privește vizitele *maman* se mulțumea cu vecinii de pe etajul ei și cei de dedesubt (în clădire locuiau numai ruși) și doar la marile sărbători – era credincioasă, mergea la biserică – cobora scările, iar mai târziu urca din nou, lent, lovind treptele cu vârful umbreiei în care se sprijinea, cu răsuflarea tăiată, gata-gata să izbucnească în lacrimi. Și când prietenii pe care-i întâlnea lângă cutia de fier umplută cu nisip în care se înfingeau lumânările aprinse îi spuneau: „De ce nu vii dumneata într-o zi pe la noi, Claudia Ivanovna, să bem o ceașcă de ceai împreună?” ea nu avea în minte decât ascensorul, mereu ascensorul, și cotiturile întunecate de pe scara cu treptele înțepenite și uzate. „Ți s-a dat un loc pe lumea asta, ei bine, nu te mișca de acolo, se gândea ea, altfel s-ar putea să ieși și să nu te mai întorci niciodată, o să

LEPIS

rămâi între două etaje, sau o să te găsească cineva sufocată, căzută pe trotuar.“ Cât despre Alioșa, spunea că nimic nu era mai bun pe lume decât apartamentul lui *maman*, că aerul de respirat era cu atât mai bun cu cât stătea la un etaj mai înalt. Când venea, deschidea larg fereastra care dădea spre o construcție rotundă, fără ferestre sau uși, asemenea unui glob pământesc: uzina de gaz. Dincolo de ea, se vedea fără sfârșit cenușiul cețos și citadin al caselor, al acoperișurilor, al ferestrelor, și un anumit turn care când apărea, când dispărea, trunchiat sau purtând în vârf un drapel, câteodată cu un înger planând deasupra lui. „Cât de fericită ești, *maman*, spunea Alioșa, să trăiești într-o asemenea liniște, fără griji“. Se așeza la masă, bea ceai, mânca tartă, cozonac, prăjituri, citea ziarele (întotdeauna aducea ziare cu el) și uneori privirea lui poposea distrată pe capul tremurător, cu părul rar, pe mâinile uscate cu degete noduroase. „Fac tot ce pot ca să trăiești bine, și eu trăiesc bine, zicea el. E adevărat că am suferit destul de mult amândoi: acum ajunge, ajunge! Ai lumină electrică, boiler, soare, un oblon pentru vremea caldă când soarele e prea puternic. Încălzirea centrală funcționează, ai acte în regulă. Asta, *maman*, se numește confort, da, da! Și amândoi ne bucurăm de confort. Pentru că eu... Slavă Domnului!

Așezată lângă masă, ea zâmbea, aproba din cap și, fără să se uita la ce făcea, tricota pentru el un pulover alb uriaș: deschisă în fața ei, o revistă de modă arăta fotografia unui tânăr cu fața subțire, bronzat, care își bomba mândru pieptul acoperit de un pulover alb. Arunca din când în când câte o privire și tricota, numărând ochiurile în gând, și ce ieșea din mâinile ei

semăna foarte mult cu ce era în revistă, și ghemul de lână se rostogolea pe genunchii ei.

El, Alexei Petrovici, deschidea și închidea fereastra, verifica dacă zăvoarele se închideau bine, aprindea și stingea luminile, sărea pe parchet să vadă dacă nu scârțâie – nu scârțâia – trăgea de cordonul draperiei – e destul de solid?

– Ieri, liftul era din nou în pană, spunea ea cu tristețea. Au venit să-l repare, se pare că e ceva din cușca liftului. N-au reușit să facă nimic. Au plecat și au lăsat totul baltă.

Dar el nu asculta deloc, fie vorbea el însuși, fie tăcea, citind ziarul. Dacă vorbea, cât de puțin, nu pomenea nimic despre treburile cu care se ocupa, nu vorbea despre oamenii cu care era în contact. Își amintea evenimente de altădată, cum faci când te afli împreună cu o veche cunoștință cu care nu mai ai nimic în comun în prezent, și care, totuși, îți împărtășește trecutul. Și ce trecut! lung, plin de lupte, păstrat în memorie și onorat: de *maman*, pentru că Alioșa era eroul acestui trecut; iar de el, pentru același motiv.

Alteori subiectul conversației lui era ceva ce cumpărase, un fel de mâncare dintr-un restaurant sau ceva neobișnuit ce văzuse pe stradă. Dar trecutul, un trecut vechi de patruzeci de ani, rămânea mai viu decât acest prezent meschin pe care nimic nu venea să-l încălzească.

– Și amintește-ți, *maman*, când locuim la Siverskaia, amintește-ți, aveam un costumaș albastru, în vara în care a plecat tata, și se întâmplase ceva, cineva furase niște argintărie! Amintește-ți ce băiat voinic eram, energic, pe vremea aceea. Și cum visam să cresc arici și să devin artist de circ.

LEPIS
Firește că ea își amintea de toate acestea.

– Astăzi am văzut niște copii care lăsau să plutească vapoare pe lacul din piațetă. Chiar și jocurile astea stupide au fost marcate de tehnică. M-am simțit întors pe dos: eu nu aveam parte decât de niște corăbioare cu fundul plat, făcute din coajă de copac!

Privea drept înainte cu ochii lui mari, albaștri, amintindu-și vreun iaz din Rusia, sălciile, pantalonii suflecați până deasupra genunchilor. Când luaseră sfârșit toate acestea?

– Copilăria mea s-a terminat brusc, *maman*. Când am intrat la școală, poate? Când mi-am pus în spinare sacul negru... și când am mers, am tot mers.... Am impresia că niciodată nu am încetat să merg, să merg, că nu m-am oprit niciodată! Pentru prânz îmi dădeai treizeci de copeici, dar eu cheltuiam doar doisprezece și puneam restul deoparte. Și mai târziu, când m-ai trimis la Moscova, îți amintești, am economisit o grămadă de bani din cei pe care mi i-ai dat pentru hotel.

Ea dădea din cap, își făcea semnul crucii, își ștergea cu degetul o lacrimă din colțul ochilor.

– Și acum, Alioșenka, și acum!

– E chiar nostim cu banii pe care i-am pus deoparte. Ah, da, ce istorie! Cel mai teribil este că aici a trebuit să o iau de la zero. Dar m-am născut european, mi s-ar fi părut grotesc să trăiesc în Rusia.

– Și totuși... dacă am merge doar să aruncăm o privire!

– Mi se spune adesea: Astașev, cum e posibil să fii de origine rusă? Ești la fel ca noi.

Apoi ea îl strângea la piept pe băiatul ei cu trunchiul gras și moale, cu mâinile curate cu palme roz și

unghii moi, triumfiulare, îi mângâia haina albastră, părul deschis la culoare, devora din ochi figura lui rotundă și tânără, întotdeauna proaspăt rasă.

– Băiatul meu cuminte, îi spunea ea, mângâierea zilnelor mele.

El o îmbrățișa, se mai uita o dată la ceas, apoi, cum vedea că trecuse de ora opt, pleca.

– Unde te duci tu acum? îl întreba ea. Ai vreo iubită?

Încheindu-și cu grijă paltonul bine croit, răspundea:

– *Maman*, nu am niciun drept să mă încurc cu iubite. Nu e genul meu să fac plozi. Pentru sănătate, din timp în timp, nu zic nu. Dar, dacă e vorba de înșurat, o să mai aștept vreo trei ani cel puțin de-acum încolo.

– Ei bine, Dumnezeu să te aibă în pază, zicea ea, fără să fi aflat unde se ducea.

În ultimii ani nu avusese nici cea mai mică bănuială.

O jumătate de oră după ce pleca de la ea, Astașev suna la soneria unei mari uși lustruite. Acolo, scara era acoperită cu un covor. Și sus, lângă oglinzi, erau așezate plante verzi.

– E, fără îndoială, Alexei, spunea o voce de femeie din spatele peretelui, în timp ce servitoarea îi lua paltonul lui Astașev.

– Ei da, *mamenka*, eu sunt, răspundea el. Bună ziua!

– Bună ziua, pasăre de pradă. Pe cine ai mai ronțăit astăzi?

Strângea mâinile celor de față – mai erau și alți musafiri – iar Xenia Andreevna îi vorbea pe un ton disprețuitor de frivol.

– L-ați auzit? *Mamenka!* striga ea, iar părul ei vopsit în roșu, sânii căzuți, stratul gros de pudră de pe gât îi trădau vârsta într-un mod necruțător. Mă faci mai bătrână decât sunt, banditul!

LIBRIS | We know
BOOKS

Era a doua soție a tatălui lui Alioșa, mama lui vitregă, care altădată ieșise victorioasă dintr-o rivalitate nemiloasă cu Claudia Ivanovna.

Acolo înflorea ca o floare deosebită, rară, se instala rotund într-un fotoliu, făcea glume pe săturate, râdea el însuși cu un hohot greu, se uita cu priviri uleioase la Xenia Andreevna și la ceilalți – plini de bani, cu grade înalte, care o răs fățau pe *mamenka*. În ciuda diferenței de vârstă, Alioșa știa să ia parte la conversația lor ciudată – povești cu aderenți, cu președinți și cu vicepreședinți, cu alegeri în vreun comitet, sau în consiliul comitetului sau în președinția acestui comitet.

Evgraf Efgrafovici făcea aluzie la posibila candidatură a lui Iuli Fedorovici pentru comisia de revizie. Unul dintre invitați își dădea aere importante, un altul declara că al doilea tur de scrutin era inevitabil, *mamenka* uneltea, feroce și oportunistă, în avantajul amiralului Viasmitin care dăduse cuiva sume importante în scopuri filantropice.

Brusc, Alexei cerea șampanie, povestea câte o întâmplare cu haz, săruta mâinile Xeniei Andreevna, se purta ca un copil răs fățat, cu aere, căruia nu i se refuză nimic, apoi devenea respectuos, tandru, scotea din buzunar un bilet pentru un spectacol de teatru pe bulevard, pe care îl primise pe sub mână, îl oferea cui voia să-l ia și își lua rămas-bun.

Alexei trăise jumătate din viața lui cu maică-sa, jumătate cu tatăl lui, o lună aici, o săptămână dincolo, vara într-un loc, iarna într-altul. Avea zece ani când tatăl său își abandonase familia pentru o pretinsă actriță, continuând să-și întrețină cu regularitate, dar

cu zgârcenie, soția și cei doi copiii – pe Alexei și pe sora lui, Niuta, care murise un an mai târziu. Alexei frecventa colegiul tehnic: locuiau la Peski, într-un apartament întunecat, fără scară de serviciu, încărcat de mobilele lor vechi, grele și respingătoare. Pentru a avea cât de cât lumină, făcuseră ferestreuici în pereții interiori ai apartamentului, între încăperi, și acolo sus, aproape de tavan, păianjenii își țeseau pânzele groase. Mama și servitoarea, deși se îngrijeau de curățenia podelelor vopsite și scrobeau tot timpul perdelele, nu îndepărtau niciodată pânzele de păianjen. Și uneori, seara, înconjurați de mătasea lor și apărați de superstițiile femeilor, păianjenii se aruncau unul asupra altuia în mijlocul tavanului, se agățau unii de alții, se devoarau între ei și cadavrele învinșilor sfârșeau prin a se usca, căzând mai apoi pe podele.

Imediat ce se întorcea de la colegiu, Alioșa se așeza la masa din camera sa plină de dulapuri și de cufere și stătea până seara acolo, scria compuneri, rezolva probleme, învăța la istorie sau la rusă, arunca o privire pe capitoul următor celui pe care îl avea de învățat, pentru a ști dinainte despre ce avea să fie lecția următoare. Deasupra mesei era o etajeră pe care stăteau tot felul de cărți: *Traducerile literale din latină, Rezolvările policopiate ale teoremelor*, o carte intitulată *Model de disertație pentru clasele a VI-a, a VII-a și a VIII-a*, și încă una: *Pentru a înțelege fizica*, și de asemenea: *Întrebări și răspunsuri din geografie*. Pentru fiecare materie era obligatoriu câte un manual, dar el avea mai multe: le avea pe cele ale lui Sipovski, Savodnik, il avea pe Kraevici, pe Lebedev, pe Kiselev și pe Davidov, iar la istorie pe Illovaiski, Platonov și Vinogradov, și încă

una de un autor necunoscut, pentru că prima pagină fusese smulsă. Alexei făcea rost de cărțile astea făcând schimburi cu alți elevi: din dulapul îngust cu perdea, lua cărțile mamei lui – Mamine-Sibiariak, Scheller-Mihailov, uneori traduceri din Maupassant sau Zola, și le schimba la colegiu (unde toată lumea îl cunoștea) contra manualelor pe care i le dădeau elevii de la alte secții, nu numai pe ale lor, dar și pe cele ale fraților sau surorilor lor mai mari.

Era primul din clasa lui, stătea chiar în fața cate-drei, în prima bancă, mult timp fusese cel mai scund din clasă și, cum numele lui începea cu A, era primul care se vedea și totul începea cu el – așezarea în rânduri, examenele – și tot el le răspundea inspectorilor, iar cuvântările de bun venit erau citite de el – și tot el, nu se știe de ce, era responsabil cu creta și cu ștergerea tablei; și, în ciuda tuturor acestor lucruri, nimeni din clasă nu-l invidiase vreodată.

Sâmbăta, ieșind de la colegiu, Alioșa nu se întorcea la Peski, ci lua tramvaiul cu numărul 14 în direcția Sennaya. În anul precedent, tatăl lui fusese exclus din barou pentru câteva uneltiri care nu erau deloc clare, și de atunci își câștiga existența „din afaceri”. Apartamentul era foarte frumos, cu frize aurite pe tavanul biroului, cu catifea și blănuri de animale și chiar cu un valet – destul de murdar, plin de coșuri, cu părul lucind de grăsime și cu un nas roșu de bețiv.

Alioșa îi purta respect tatălui lui. Îi respecta valetul, apartamentul, chiar și pe noua soție – prima femeie adevărată pe care avusese ocazia s-o vadă de aproape, îmbrăcată sau doar pe jumătate îmbrăcată, sau dezbrăcată, bolnavă sau sănătoasă. Era o doamnă, avea o

legătură misterioasă cu portofelul tatălui lui, și în preajma ei se simțea totdeauna cam nesigur, bucuros, puțin stânjenit totuși.

Rămănea la ei până luni dimineața și viața lui, în timpul acestor zile, nu semăna deloc cu aceea din apartamentul în care stătea Claudia Ivanovna. Sâmbăta era zi de vizită la cea de-a doua sa mamă. În salon, musafirii spuneau vorbe de spirit, trâncăneau, beau ceai. Alioșa, lăsându-și temele pe mai târziu, pentru noapte, stătea așezat în câte un fotoliu, zgâindu-se la oameni, fără să aibă forța să plece de acolo, în gândul lui dezbrăcând femeile de rochiile lor mătăsoase cu volane și pliuri, strecurându-se printre bărbați pentru a înghiți, în același timp cu eclerurile, fursecurile și *choux*-urile, frazele inteligente, glumele care se rostogoleau ca niște gloanțe sferice de plumb, ca niște boabe de mazăre, ca niște perle.

Seara luau cina în trei: tatăl lui, chel, cu sprâncenele groase, cu mustățile lungi încadrându-i buzele, care semăna cu personajele de pe coperta romanelor cu aventuri și țigani din epoca aceea; *mamașa* Xenia Andreevna, în neglijeu diafan cu mâneci care-i alunecau de pe umeri, și el. Uneori, după cină, tatăl său și soția lui se duceau la teatru; Alioșa rătăcea prin apartament, se uita îndelung prin sertare, fie că erau închise sau nu, apoi se așeza la masă ca să-și facă lecțiile.

Uneori îl duceau la un spectacol de operetă sau la o farsă la Suvorin. Într-o zi – o duminică după-amiaza – l-au dus la teatrul Alexandrinski să vadă *Revizorul*, și piesa l-a interesat foarte tare pentru că, nu cu mult înainte, se vorbise despre Gogol la lecția de literatură rusă.

Dar, de obicei, duminica se trezea târziu, citea ziarele în timp ce bea ceai; citea toate ziarele de la un capăt la altul, ca pe niște romane, de la necrologuri la anunțurile matrimoniale. După prânz, Xenia Andreevna îl ducea la plimbare. Rătăceau pe străzi, pe bulevardul Nevski, pe Sadovaia, mergeau până la Grădina de vară, unde întâlneau cunoscuți: „Doamne, dar cine e tânărul ăsta?” – „E fiul meu. Nu vi se pare bizar că am un fiu atât de mare?” Interlocutorul, stupefiat, surâdea fără să spună nimic. „Nu-i așa că seamănă cu mine?” Și, când se lămurea misterul, urmau râsetele, subterfugiile ei, glumele plate ale celuilalt.

Adormind, seara, Alioșa îl auzea pe tatăl lui certându-se cu Xenia Andreevna, ceva care se spârgea, un vas, un flacon de parfum, un scaun căzând, apoi şușotelile și strigătele deveneau din ce în ce mai libere, necontrolate. Dimineata cei doi nu apăreau la micul dejun. Valetul îi turna ceaiul în ceașcă, Alexei pleca spre stația de tramvai cu mersul lui grăbit. Iarna, lumini străluciau prin ceața și străzile înzăpezite, iar tramvaiul mergea, despica întunericul, soneeria suna, iar Alioșa stătea la fereastră, uitându-se la matroanele cu veșmintele strânse în centuri, doamnele înfolite în blănuri de vulpe și zibelină: i se păreau atrăgătoare.

Lunea, după ore, se întorcea acasă. Claudia Ivanovna îl îmbrățișa din prag, nu avea timp nici să-și dezbrace paltonul, apărea servitoarea din bucătărie și începeau să-i hărțuiască: „Ce ai mâncat, nu ți-a fost frig, nu cumva nu ți-a plăcut să stai la ei?” El le respingea, spunea mereu: „Nu v-ați săturat, totdeauna îmi spuneți același lucru, haide! Xenia Andreevna a

comandat un nou mantou de blană, cu cozi de vulpe. Cred că tata are de gând să cumpere niște cai”.

După ce înfipsese acest pumnal în inima mamei, se ducea să rezolve probleme, cu bărbia rotundă (pe care, mult timp, nici nu-i dăduseră tulleiele) sprijinită în palmă. Și timp de cinci zile făcea asta, cu sânge, transpirând, străduindu-se, până ce apărea sfârșitul săptămânii ca un arabesc neașteptat și original pe o plictisitoare clădire administrativă.

Blând, cu ochii albaștri, știind, când trebuia, să combine graba (să arate, să aducă) și ponderația, cu fața albă și serioasă, avea o purtare ireproșabilă, nu se împrietenea cu nimeni, nu juca niciodată cărți, nici de-a aruncatul săgeților, nu împrumuta bani. Creștea, și se dovedea puțin câte puțin că nu citise nimic în afară de manuale, dar în schimb știa pe dinafară toate materiile cerute la colegiu. La șaisprezece ani, auzise o conversație despre femei – era o conversație rece, ca de afaceri, ca și cum era vorba despre alegerea unei facultăți sau de datoria de a respecta postul cel mare. Era într-o sâmbătă. Seara era la tatăl lui, după ce-și întocmise deja planul. Noaptea târziu, când toată lumea dormea, și-a tras pe el pantalonii, s-a strecurat cu picioarele desculțe în camera bucătăresei, o femeie încă tânără, frumoasă, șmecheră, și o jumătate de oră mai târziu deja se întorsese în pat. Nu descleștase dinții, nu pronunțase niciun cuvânt, astfel încât la sfârșit bucătăreasa îi spusese: „Dar de ce ești atât de tăcut, Alioșa? Atât de serios, deși ești așa tânăr?”

Când avea douăzeci de ani, tatăl său a murit, în timp ce Xenia Andreevna era în Caucaz unde se întâlneau cu ofițerii din Armata Albă, purta fuste de

LIBRIS | we know books

dantelă, scria și publicase un roman patriotic. Aliașa a rămas la Petesburg cu Claudia Ivanovna, a lucrat în administrația sovietică, au suferit de foame, iar în visele lui umile nutrea totuși proiecte orgolioase, bonapartiste, pe care nici măcar nu știa cum să le numească. Și în acei ani s-a născut în el o ură feroce față de putere, de popor, de țara lui. Un tânăr dintr-o familie nobilă nu s-ar fi putut gândi la ceea ce se întâmpla cu atâta furie și cu frisoanele de ură care îl străbăteau pe Aliașa.

Totul îi devenise odios: spațiul imens care, dacă n-ar fi fost decât el singur, trebuia în mod necesar să ducă la pierzanie, pentru că nu se putea, până la hotarele unei țări fără drumuri, să menții într-o ordine controlată de poliție un popor care curăța semințe de floarea-soarelui și își sufla nasul cu degetele; și haosul Istoriei, până la succesiunile la tron ale lui Petru I, pe care le considera ca pe niște prostii de neiertat pentru care acum trebuia să plătească. Respingea în bloc secolul al XIX-lea, această promisiune a unei apocalipse în care fiecare deceniu anunțase viitorul într-o limbă blestemată și profetică. Dar îi plăcea să se gândească la ultimele patru războaie pierdute, la „progresiștii“ hirsuți care se încăierau cu polițiștii și care, scăpând nedepdepsiți, aruncau cu bombe.

Când în 1925 frontierele s-au deschis și Astașev a ajuns la Paris, obișnuia să numească Rusia „Sovietia“, pe bolșevici „tovarășii“, iar pe Lenin „agentul Germaniei“. Credea că numai printr-un miracol scăpase să nu fie împușcat și povestea că acolo, pe cheltuiala statului, fete de paisprezece ani aduceau pe lume copii cu tați necunoscuți și că mujicii se hrăneau

cu carne de om. Apoi toate astea au trecut, a uitat de Rusia. Începea o nouă viață sub un cer nou, și la început înfruntarea acestei vieți a fost atât de aspră încât era cât pe ce să fie doborât.

Locuiau la periferie, într-o cameră rece tot timpul. Claudia Ivanovna se ducea să spele rufele prin casele oamenilor. O vedea pe maică-sa, această femeie matură, greoaie, dar încă puternică, transformându-se într-o bătrână chinuită de hernie, cu bășici sângere, rânde în vârful degetelor de atâta frecat rufele. Și bătea străzile orașului. Ce știa el să facă? Ce putea el să facă? Să fie funcționar într-un birou, să spele vase într-un restaurant, să devină comisionar într-o băcănie? Să se ducă să vândă aspiratoare din ușă în ușă? A făcut toate acestea, înghețat și infometat, tremurând pentru fiecare bănuț pe care ajungea să-l câștige. Dacă ar fi putut să fure în așa fel încât să nu fi aflat nimeni niciodată, ar fi furat – dar nu se pricepea deloc la treburile astea îndoielnice și periculoase. Totuși, chiar în timpul acestui început jalnic, între două zile mizerabile, se simțea călăuzit într-o direcție precisă și trebuia să aleagă, să prefera șederii la birou o muncă de comisionar, lungile rătăcirii zadarnice prin curți și pe scările locuințelor.

I se spunea: găsește pe cineva care vrea să cumpere un pian (sau o mașină de cusut, sau un aparat de radio, dacă nu era cumva vorba despre o bicicletă sau de o perie perfecționată). Căuta și nu găsea, simțea prin tălpile subțiri ale pantofilor piatra rece și umedă a străzii, iar în inima lui simțea sutele de trepte ale scărilor, care totuși aveau un sfârșit, și speranța încețoșată că avea să se îmbogățească chiar pe această stradă, pe această scară.

La sfârșitul celei de a treia ierni, când Claudia Ivanovna a fost dusă la spital pentru a fi operată, a prins ocazia, din moment ce mama lui nu putea citi ziarul, să publice un anunț: „Xenia Andreevna Astașeva este rugată să ia legătura cu fiul ei“.

Într-o zi i-a venit o scrisoare la redacția ziarului: Xenia Andreevna Astașeva își dădea adresa, îl ruga să vină numaidecât și se mira că nici Nadejda Petrovna, nici Vassili Vassilici, nici Genia Sokolova, nici familia Sipatiev nu-i spusese niciodată că și ea se mutase la Paris.

Aliașa nu cunoștea pe nimeni dintre acele persoane.

Ea a înțeles de cum a intrat. Deși ea însăși îmbătrânise – se apropia de cincizeci de ani – s-ar fi spus că el se schimbase și mai mult: chipul lui părea un fel de aluat dospit, întunecat și încrețit, vocea îi răsuna mai tare, ca și cum ar fi fost tot timpul indignat, gura i se alungise, palidă și umedă, de-a lungul figurii. Nu știa încă dacă să spună totul sau dacă era mai bine, fumând și cu degetul mare strecurat în reverul hainei, să se lanseze într-o poveste sfârșită și improbabilă...

– Ei bine, frumosul meu blond, spuse ea cu vocea ei joasă, jucându-se cu un lăntșor pe care-l avea la gât, o bijuterie pe care el i-o știa din copilărie. Povestește. Și nu mai face pe imbecilul.

Camera asta nu-i aparținea, o închiria mobilată, dar era o cameră luxoasă, cu perdele de mătase roșie, cu un pian. (N-ar fi avut oare nevoie de un aspirator? Nu, firește că nu). Pe masă se aliniau trei sticle – avea poftă de cotlete de vițel, de șuncă prăjită, de ou fiert sau în tigaie.

– S-a terminat cu mine aici, spuse el, plecându-și ochii asupra unghiilor roase, punând la loc țigara pe care nu o aprinsese. N-ai putea să...?

Încrucșându-și picioarele lungi și elegante și desoperindu-și un genunchi mătăsoș sub o fustă scurtă și strâmtă, stătea în fața lui, nici tânără, nici bătrână, cu părul vopsit, noduroasă, severă, fumând fără să zâmbească – nu avea de ce să zâmbească.

– Ți-aș da o șansă, spuse ea cu vocea-i joasă, privindu-l fix. Ascultă cu atenție, premiantul clasei. Dar mai întâi așteaptă, o să-ți aduc să mănânci. A rămas mâncare de la prânz.

Îeși. Puternic, gros, parfumul ei rămase în aer. El se uita în jur. Cine era ea, ce făcea ea? Spre exemplu, dimineața: se trezește, ce are de făcut? Unde se duce? De unde are bani?

Ea se întoarse. Friptură, muștar și pâine. Mâncă, apoi bău un pahar de lichior. Benedictină, muștar. Îi plăcu. Va trebui să mai mănânce astfel și altă dată, mai târziu, când va avea bani.

– Ascultă. Mai întâi în ceea ce mă privește. Am un amant francez. Piotr Ivanici – Dumnezeu să-i odihnească sufletul (își făcu apăsat semnul crucii) – un asemenea om nu avea pereche pe lume. Avea talent, temperament, era rasat – vechea gardă... Ce să mai vorbim, doar ești fiul lui. Amintește-ți un lucru, era un om extraordinar. Dar francezul ăsta mi-a căzut în mână – un adevărat roman! În tren! A mușcat momeala ca un pește! Trăiesc pe socoteala lui de patru ani. Aristocrat, îi place muzica, e cultivat – nu-ți mai spun – se pricepe la politică, acum e la pensie. Are doar un cusur: a trecut de șaptezeci de ani.